

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про Вищу раду юстиції : Закон України : від 15.01.1998 р., № 22/98-ВР // Офіційний вісник України. – 1998. – № 6. – Ст. 206.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України : від 07.07.2010 р., № 2453-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1/. – Ст. 1900.
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України : від 09.12.2010 р., № 1085/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94. – Ст. 3334.
5. Ігонін Р. В. Місце Вищої ради юстиції у системі органів державної влади України / Р. В. Ігонін // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2010. – № 4. – С. 128-134.
6. Назаров І. В. Правовий статус Вищої ради юстиції : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Назаров Іван Володимирович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2005. – 20 с.
7. Про затвердження Регламенту Вищої ради юстиції : Рішення Вищої ради юстиції : від 04.10.2010 р., № 791/0/15-10 / Вища рада юстиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.vru.gov.ua/content/docs/reglament_zi_zminamy_17.09_13_.pdf.

8. Про затвердження Положення про секретаріат Вищої ради юстиції : Рішення Вищої ради юстиції : від 21.02.2012 р., № 336/0/15-12 / Вища рада юстиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/act/336_21.02_2012_.pdf.
9. Про судоустрій України : Закон України : від 07.02.2002 р., № 3018-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 10. – Ст. 441.
10. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів : Постанова Верховної Ради України : від 10.10.2013 р., № 636-VII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/636-18>.
11. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» : від 10.07.1998 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/994_236.
12. Карпечкін П. Ф. Функції судів загальної юрисдикції в Україні: проблеми теорії та практики : дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / Карпечкін Петро Феофанович ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2005. – 212 арк.

УДК 347.963

**КООРДИНАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ
У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Лапкін А. В.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», м. Харків

Анотація: Статтю присвячено дослідженню проблем координаційної діяльності прокуратури у сфері кримінального провадження. Розглядається правова природа координаційної діяльності та її функціональна спрямованість. З'ясовуються форми та правові засоби здійснення прокурором координації у кримінальному провадженні. Досліджуються проблеми створення та діяльності слідчо-оперативних груп. Виявляються прогалини нормативної регламентації координаційної діяльності прокуратури, а також надаються пропозиції щодо їх подолання.

Ключові слова: прокурор, кримінальне провадження, координаційна діяльність, органи досудового розслідування, оперативні підрозділи, слідчо-оперативна група, процесуальне керівництво.

Анотация: Статья посвящена исследованию проблем координационной деятельности прокуратуры в сфере уголовного производства. Рассматривается правовая природа координационной деятельности и ее функциональная направленность. Определяются формы и правовые средства осуществления прокурором координации в уголовном производстве. Исследуются проблемы создания и деятельности следственно-оперативных групп. Выявляются пробелы нормативной регламентации координационной деятельности прокуратуры, а также предлагаются предложения по их устранению.

Ключевые слова: прокурор, уголовное производство, координационная деятельность, органы досудебного расследования, оперативные подразделения, следственно-оперативная группа, процессуальное руководство.

Annotation: article is devoted to research of problems of coordination activity of prosecutor's office in the sphere of criminal proceedings. The legal nature of coordination activity and its functional orientation is considered. Forms and legal means of implementation in criminal proceedings are defined by the prosecutor of coordination. Problems of creation and activity of investigatory and operative groups are investigated. Gaps of a standard regulation of coordination activity of prosecutor's office come to light, and also offers on their elimination are provided.

Key words: prosecutor, criminal proceedings, coordination activity, bodies of pre-judicial investigation, operative divisions, investigatory and operative group, procedural management.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що в умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК

України) прокурор відіграє ключову роль у кримінальному провадженні. Одним із важливих аспектів участі прокурора у кримінальному провадженні є координаційна діяльність, здійснення

якої пов'язане із низкою істотних проблем, які потребують наукового дослідження.

Проблеми координаційної діяльності прокуратури досліджували такі учені, як В. С. Бабкова [1], М. М. Бурбіка [2], П. М. Каркач та В. Л. Синчук [4], О. Р. Михайленко [6, 7], А. С. Сенько [16], Д. В. Суходубов [18] та ін. Разом із тим, в умовах дії нового КПК України проблеми координаційної діяльності прокурора у кримінальному провадженні не отримали належного висвітлення у науковій юридичній літературі.

Метою цієї наукової статті є дослідження проблем координаційної діяльності прокурора у кримінальному провадженні, зокрема правової природи і функціональної спрямованості цієї діяльності, характеристика форм і засобів її реалізації, а також надання обґрунтованих пропозицій щодо підвищення її ефективності.

Передусім потребує встановлення правова природа координаційної діяльності прокуратури у сфері кримінального провадження. Виходячи із того, що остання є конкретним проявом координаційної діяльності прокуратури у сфері протидії злочинності та корупції, вирішення цього питання залежить від розуміння такої діяльності в цілому.

Із цього приводу у науковій юридичній літературі висловлюються протилежні погляди. Деякі вчені не включають координаційну діяльність до числа функцій органів прокуратури [10, с. 10-11]. Іншими координаційна діяльність прокуратури у сфері протидії злочинності і корупції розуміється як самостійна функція прокуратури [11, с. 51].

Основним аргументом на користь віднесення координації до функцій прокуратури є наявність у Законі України «Про прокуратуру» окремої ст. 10, присвяченої координаційним повноваженням прокуратури у сфері протидії злочинності та корупції. І хоча у цьому Законі координаційна діяльність прямо не іменується функцією прокуратури, специфіка правової регламентації, а також наявність крім власної предметної сфери і специфіки правових форм і засобів здійснення дозволяють робити висновок на користь такого підходу.

Разом із тим, у ч. 2 ст. 26 проекту Закону України «Про прокуратуру», підготовленому Адміністрацією Президента України, вказується, що Генеральний прокурор України, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності та корупції. Координаційні повноваження прокурора здійснюються шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності [14]. Таким чином, координаційна діяльність втрачає своє значення в якості самостійної функції прокуратури, і розуміється як один із аспектів реалізації конституційної функції прокуратури з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство.

Необхідно наголосити, що такий підхід має як переваги, так і недоліки. Серед перших необхідно виділити беззаперечний зв'язок координаційної діяльності і нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування, який полягає у єдності мети і завдань цих напрямів прокурорської діяльності, а також у тому, що їх суб'єкт і об'єкти (відповідні прокурори і правоохоронні органи) фактично збігаються. Як слушно вказують П. М. Каркач та В. Л. Синчук, така взаємодія обумовлена тим, що правоохоронні органи мають загальну мету щодо розкриття злочинів, оскільки саме від цього залежить подальша реалізація принципу невідворотності покарання, загальна реалізація завдань кримінального провадження [4, с. 37].

Проте необхідно вказати і на суттєві відмінності. Насамперед, координаційна діяльність за своєю сферою є ширшою, ніж участь прокурора у кримінальному провадженні. Як правильно визначає А. С. Сенько, під координаційною функцією необхідно розуміти напрямок діяльності органів прокуратури, який виражається у здійсненні прокуратурою комплексу аналітичних, організаційних і практичних заходів по об'єднанню зусиль суб'єктів координації у боротьбі зі злочинністю і корупцією, забезпеченню своєчасного попередження, виявлення, розкриття злочинів і корупційних проявів, швидкому і повному розслідуванню злочинів, усуненню причин і умов, що їх сприяли [16, с. 251]. Таким чином, значний масив координаційної діяльності здійснюється прокурорами за межами кримінального провадження, у визначених законом і підзаконними актами формах, про які йтиме мова далі.

Крім того, наглядова і координаційна діяльність прокуратури розрізняються за своїм характером, оскільки координація здійснюється ненаглядовими засобами. Зокрема, це дає підстави деяким дослідникам, приміром Д. В. Суходубов, відносити координацію до управлінських функцій прокуратури, відмежовуючи її від наглядової діяльності [18, с. 22]. Таким чином, у разі включення координаційних повноважень до складу функцій прокуратури з нагляду за додержанням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство, йтиме мова або про обмеження сфери і характеру координаційної діяльності, або про значне розширення змісту відповідного прокурорського нагляду і надання йому комплексного характеру, що ставить питання про пошук іншого, більш коректного найменування для відповідної функції прокуратури.

Враховуючи, що означені питання лежать за межами нашого дослідження, наголосимо на пріоритетному зв'язку координаційної діяльності прокурора зі сферою кримінального провадження, ефективність участі у якому прокурора вона покликана забезпечувати. Тому наявні всі підстави для того, щоб розглядати реалізацію координаційних повноважень прокуратури у сфері протидії злочинності і корупції як один із аспектів діяльності прокурора у кримінальному провадженні.

Функціональна спрямованість координаційної діяльності прокуратури у сфері кримінального провадження також є предметом дискусій. Деякі дослідники, наприклад В. П. Рябцев [15, с. 132], О. Б. Соловійов, М. Є. Токарева, Н. В. Буланова [17, с. 17], О. О. Тушев [19, с. 43], розглядають координацію діяльності правоохоронних органів щодо розслідування злочинів і боротьби зі злочинністю як одну із функцій, які прокурор виконує у кримінальному процесі. Натомість інші правники заперечують такий підхід. На думку Н. В. Марчук, координаційна діяльність може розглядатися як одна з форм процесуального керівництва, що має допоміжне призначення, але не в якості самостійної процесуальної функції прокурора [5, с. 52].

Уявляється, що вирішення цього питання залежить від загального розуміння функціональної діяльності прокурора у кримінальному провадженні. Дотримуючись підходу, який передбачає наявність широкого спектру процесуальних функцій прокурора, стає можливим виокремлення серед них і координаційної діяльності. Проте обмеження функцій прокуратури у кримінальному провадженні двома трьома головними напрямками автоматично виключає з їх числа координаційну діяльність. Це свідчить на користь визнання підпорядкованого характеру останньої, проте зумовлює необхідність визначення основної функції (функцій) прокуратури у кримінальному провадженні.

На нашу думку, розуміння координаційної діяльності як форми процесуального керівництва не є правильним, адже власне процесуальне керівництво визначається як форма здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (ч. 2 ст. 36 КПК України). Таким чином, розвиток цієї думки приводить до розуміння координації як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Проте єдиною формою останнього законодавець визначає саме процесуальне керівництво, яке, на думку Л. Р. Грицаєнка, має контрольний характер і передбачає можливість владно втручатись в оперативну діяльність підконтрольного [3, с. 482].

Натомість координаційна діяльність здійснюється на принципово інших засадах, зокрема, до її принципів, відповідно до п. 3 Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» від 26 квітня 2012 р., належать: законність; рівність суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань щодо запобігання і протидії злочинності та корупції, розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання; самостійність кожного правоохоронного органу при реалізації узгоджених рішень; відповідальність керівників правоохоронних органів, в межах їх компетенції, за якісне і своєчасне виконання узгоджених заходів; гласність щодо проведення координаційних заходів, висвітлення результатів проведеної роботи у засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці [8].

Оцінюючи дію цих принципів, необхідно наголосити, що координація здійснюється на засадах рівності усіх її учасників, оскільки відповідні органи не підпорядковуються одне одному і не залежать одне від одного у своїй практичній діяльності. З огляду на це, як відмічає В. С. Бабкова, і виникає потреба у координації їхніх дій, які в іншому випадку спрямовувалися б імперативно з одного центру керування. Також важливе значення має самостійність учасників координації, яка означає, що прийняття ними рішень та вчинення дій, спрямованих на реалізацію узгоджених заходів не потребує погодження з іншими учасниками координації, чи затвердження з боку прокурора або інших суб'єктів. Щодо інших учасників координації прокурор не має владно-розпорядчих повноважень, а прийняття ним будь-яких рішень щодо проведення нових чи додаткових координаційних заходів потребує погодження з іншими суб'єктами координаційної діяльності [1].

Таким чином, координаційна діяльність має принципово інший характер, ніж процесуальне керівництво. Це виключає можливість розгляду її як складової процесуального керівництва і дозволяє вести мову про рівнозначний характер координаційної діяльності і процесуального керівництва як форм реалізації прокурорського нагляду за законністю досудового розслідування, а у більш загальному розумінні – як форм участі прокурора у кримінальному провадженні і реалізації ним функцій кримінального переслідування і захисту прав учасників кримінального провадження.

Таке розуміння координаційної діяльності прокуратури у сфері кримінального провадження зумовлює необхідність визначення правових форм і засобів її здійснення. Досягнення цього завдання суттєво утруднює фактично повна відсутність нормативної регламентації вказаних питань. Так, у КПК України відсутні будь-які вказівки на координаційну діяльність прокурора у сфері кримінального провадження. Не дозволяє їх виокремити й аналіз ч. 2 ст. 36 КПК України, присвяченої повноваженням прокурора при здійсненні нагляду за законністю досудового розслідування.

Аналогічні прогалини спостерігаються і на відомчому рівні. Наказ Генерального прокурора України № 1/Ігн від 16 січня 2013 р. «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції» визначає необхідність координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції вважати одним із головних пріоритетів у роботі прокурорів усіх рівнів та приписує організувати зазначену роботу з урахуванням норм Положення про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції [9]. Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» від 26 квітня 2012 р. у п. 4 згадує лише одну форму координації, яка застосовується повністю в межах кримінального провадження, а саме утворення спільних слідчо-оперативних груп для розкриття і розслідування окремих тяжких та

особливо тяжких злочинів, проте не визначає її зміст та порядок реалізації [8].

Необхідно відзначити, що у п. 4.1. наказу № 4 гн від 19 вересня 2005 р. «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство», який втратив чинність, йшлося про необхідність з метою оперативного розслідування створювати міжвідомчі та за погодженням з Генеральною прокуратурою України – міжрегіональні слідчі групи за участю працівників органів внутрішніх справ, податкової міліції, органів Служби безпеки [13]. Натомість чинний галузевий наказ Генерального прокурора України № 4 гн від 19 грудня 2012 р. «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» [12] жодним чином не регламентує ці питання, навіть не згадуючи про координаційні повноваження прокурора у сфері кримінального провадження.

Отже, основною формою реалізації координаційних повноважень прокурора у сфері кримінального провадження є створення та діяльність слідчо-оперативних груп. Специфіка цієї форми координації порівняно з іншими полягає у тому, що вона може бути реалізована тільки у зв'язку та в межах досудового розслідування кримінального правопорушення. На думку дослідників, створення слідчо-оперативних груп дозволяє найбільш ефективно розв'язувати такі завдання: 1) ефективно провести першочергові слідчі (розшукові) дії; 2) вчасно і швидко реагувати на інформацію, що надходить по різних каналах, про кримінальні правопорушення, осіб, які його вчинили, та інші обставини; 3) оперативно перевірити висунуті не тільки слідчі, а й оперативно-розшукові версії; 4) забезпечити оптимальне застосування методів і прийомів розкриття і розслідування кримінальних правопорушень; 5) досягти найкращого поєднання процесуальної і оперативно-розшукової функцій, спрямованих на розкриття кримінальних правопорушень [18, с. 90]. Загалом, це сприяє виконанню завдань кримінального провадження не лише прокурором, а й іншими його учасниками.

Проте практика останнім часом засвідчує негативну тенденцію поступового звуження сфери застосування слідчо-оперативних груп, що не в останню чергу зумовлена проблемами нормативного врегулювання і відсутністю чіткої позиції керівництва правоохоронних органів щодо можливості і необхідності застосування цієї форми координації у практичній діяльності. Враховуючи викладене, необхідно погодитися з М. М. Бурбиною в тому, що відсутність правової регламентації організації та діяльності спільних (міжвідомчих) слідчо-оперативних груп обумовлює невизначеність при їх створенні. Існує необхідність прийняття самостійного нормативного акта, який досить докладно регламентував би підстави створення, порядок організації, функціонування, обов'язки членів групи й інші важливі питання діяльності міжвідомчих слідчо-оперативних груп [2, с. 187].

На наш погляд, вказану проблему необхідно розглядати більш широко, ніж проблеми створення слідчо-оперативних груп, і акцентувати увагу на необхідності нормативної регламентації всього

масиву координаційної діяльності прокуратури у сфері кримінального провадження. Така регламентація має здійснюватися як на рівні Закону України «Про прокуратуру», так і у КПК України. Тому останній має бути доповнений положеннями, які регламентують координаційні повноваження прокурора у сфері кримінального провадження (насамперед, право створювати слідчо-оперативні та міжвідомчі слідчо-оперативні групи, визначати їх членів, розподіляти обов'язки між ними тощо). У тих випадках, коли реалізація останніх має позапроцесуальний порядок (проведення координаційних нарад, реалізація узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності, спільне навчання та ін.), такі координаційні повноваження прокурора мають регламентуватися Законом України «Про прокуратуру». Також всі ці питання повинні отримати гранично повну і чітку конкретизацію у відповідному Положенні про організацію роботи з координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції та інших відомчих актах Генерального прокурора України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкова, В. С. Принципи координаційної діяльності прокуратури у сфері протидії злочинності та корупції // Теорія і практика правознавства. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/index.php>. – Заголовок з екрану.
2. Бурбика, М. М. Координаційна діяльність органів прокуратури у сфері протидії злочинності: організаційно-правові засади [Текст]: монографія / М. М. Бурбика. – Суми: СумДУ, 2011. – 305 с.
3. Грицаєнко, Л. Р. Прокурорська діяльність в Україні в світлі сучасного світового досвіду: монографія / Л. Р. Грицаєнко. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2009. – 576 с.
4. Каркач, П. М. Координаційна функція прокуратури України: навчально-методичний посібник [Текст] / П. М. Каркач, В. Л. Синчук. – Х.: Право, 2005. – 96 с.
5. Марчук, Н. В. Організаційно-правові основи діяльності прокурора у досудовому кримінальному провадженні [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Н. В. Марчук. – Х., 2012. – 244 с.
6. Михайленко, О. Координація діяльності у боротьбі зі злочинністю [Текст] / О. Михайленко // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 7 (37). – С. 23-27.
7. Михайленко, О. Про роль прокуратури у підвищенні ефективності координації діяльності щодо боротьби зі злочинністю [Текст] / О. Михайленко, З. Пасечко // Вісник прокуратури. – 2008. – № 5 (83). – С. 37-44.
8. Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією»: затверджене спільним наказом Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів № 43/375/166/353/284/241/290/256 від 26.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0043900-12>. – Заголовок з екрана.
9. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції: наказ Генерального прокурора України № 1/Гн від 16 січня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102. – Заголовок з екрана.

10. Прокурорський нагляд в Україні [Текст] : Підруч. / За ред. І. С. Марочкіна, П. М. Каркача. – Х. : Одиссей, 2005. – 240 с.

11. Прокурорський нагляд в Україні [Текст] : підручник / І. І. Когутич, В. Т. Нора, А. А. Павлишин, В. В. Луцик ; за ред. В. Т. Нора. – К.: Ін Юре, 2011. – 592 с.

12. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України № 4 гн від 19.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&t=rec&id=94102. – Заголовок з екрана.

13. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: наказ Генерального прокурора України № 4 гн від 19.09.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua>. – Заголовок з екрану.

14. Про прокуратуру: Проект Закону України, підготовлений Адміністрацією Президента України, направлений 2 серпня 2013 року до Венеціанської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/print/37035>

proekt_zakonu_pro_prokuraturu_tekst.html. – Заголовок з екрана.

15. Рябцев, В. П. Функции прокуратуры: формы и методы их реализации [Текст] / В. П. Рябцев // Советское государство и право. – 1980. – № 2.

16. Сенько, А. С. Теоретические аспекты координирующей функции прокуратуры [Текст] / А. С. Сенько // Право и демократия. – 2009. – Вып. 20. – С. 249-263.

17. Соловьев, А. Б. Прокурор в досудебных стадиях уголовного процесса России [Текст] / А. Б. Соловьев, М. Е. Токарева, Н. В. Буланова. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2006. – 176 с.

18. Суходубов, Д. В. Координаційна діяльність прокуратури у сфері протидії злочинності: монографія [Текст] / Д. В. Суходубов. – Х.: Право, 2013. – 248 с.

19. Тушев, А. А. Прокурор в уголовном процессе Российской Федерации [Текст] / А. А. Тушев ; науч. ред. докт. юрид. наук, проф. И. Ф. Демидов. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 325 с.

УДК 347.962.6

ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ: ВІДМЕЖУВАННЯ ВІД СУМІЖНИХ КАТЕГОРІЙ

Овчаренко О. М.,

асистент кафедри організації судових
і правоохоронних органів
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Анотація: У статті аналізуються складні випадки правозастосування, пов'язані з притягнення суддів до юридичної відповідальності. Чинне законодавство про судоустрій містить низку прогалин у цій сфері. У деяких випадках для судді, який порушив вимоги закону, настають негативні наслідки правового характеру, приміром, звільнення з посади, поза дисциплінарними процедурами. У такому разі можна вести мову про конституційно-правову відповідальність судді, адже усі випадки звільнення судді з посади чітко визначені ст. 126 Конституції України. Обов'язковою умовою відповідальності є вчинення суддею під час перебування на посаді протиправного діяння, порушення покладених на нього посадових обов'язків або правил суддівської етики.

Ключові слова: юридична відповідальність судді, кандидат на посаду судді, Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, порушення присяги судді, обрання судді безстроково, підстави звільнення судді.

Анотация: В статье анализируются сложные случаи правоприменения, связанные с привлечением судей к юридической ответственности. Законодательство о судоустройстве Украины содержит ряд пробелов в этой сфере. В некоторых случаях для судьи, нарушившим требования закона, наступают негативные последствия правового характера, например увольнение с должности, вне дисциплинарных процедур. В таком случае можно говорить о конституционно-правовой ответственности судьи, ведь все случаи освобождения судьи от должности четко определены ст. 126 Конституции Украины. Обязательным условием ответственности является совершение судьей во время пребывания на должности противоправного деяния, нарушения возложенных на него должностных обязанностей или правил судейской этики.

Ключевые слова: юридическая ответственность судьи, кандидат на должность судьи, Высший совет юстиции, Высшая квалификационная комиссия судей Украины, нарушение присяги судьи, избрание судьи бессрочно, основания увольнения судьи.

Annotation: The author analyzes complex law enforcement cases related to the procedures of judicial liability. Ukrainian legislation on judiciary a number of gaps and loopholes in this area. In some cases, a judge violating the law gets a dismissal regardless of the disciplinary procedures. In this case, we have an example of the constitutional liability of a judge, because all cases of judicial dismissals from office are clearly defined in the 126th article of the Ukrainian Constitution. The judicial liability is initiated by competent bodies when a judge during his tenure commits a wrongful act, violates his professional duties or rules of judicial ethics.

Key words: legal liability of a judge, candidate for judicial office, the High Council of Justice, the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine, violation of judicial oath, the judge elected in perpetuity, grounds for dismissal of a judge.

У вітчизняній науковій юридичній літературі не бракує досліджень, присвячених відповідальності суддів (Л. Є. Виноградова [1], С. В. Подкопаєв [2, с. 119-121],

Р. О. Куйбіда [3]). Нормативною основою для притягнення судді до відповідальності є Конституція України, Закони України «Про судоустрій і статус суддів» [4] та «Про Вищу раду юстиції» [5]. Органами, які вирішують питання про застосування